

26.06.2008/102

**ANAYASA MAHKEMESİNCE TÜRKİYE İSTATİSTİK
KANUNUNUN BİLGİ TOPLAMAYLA İLGİLİ BAZI
MADDELERİ İPTAL EDİLDİ.**

ÖZET : Anayasa Mahkemesince Türkiye İstatistik Kanunu'nun 8. Maddesi ile 54. Maddesinin ikinci fıkrasının (b) bendi iptal edildi.

10.11.2005 günlü ve 5429 sayılı Türkiye İstatistik Kanunu 'nunda resmî istatistiklerin üretimine ve organizasyonuna ilişkin temel ilkeleri ve standartları belirlemek; ülkenin ihtiyaç duyduğu alanlarda veri ve bilgilerin derlenmesini, değerlendirilmesini, gerekli istatistiklerin üretilmesini, yayımlanmasını, dağıtımını ve Resmî İstatistik Programında istatistik sürecine dâhil kurum ve kuruluşlar arasında koordinasyonu sağlamak üzere, Türkiye İstatistik Kurumunun kuruluş, görev ve yetkilerine ilişkin esaslar düzenlenmiştir.

Bu Yasanın 7 nci maddesinde Türkiye İstatistik Kurumu Başkanlığı, Kurumun görev alanına giren konularla ilgili sayım ve araştırmalarda aşağıdaki yetkilerle donatılmıştır.

- İstatistik üretimi için gerekli gördüğü her türlü ortamdaki veri ve bilgiyi, tüm istatistikî birimlerden, Başkanlıkça belirlenen şekil, süre ve standartlarda doğrudan istemek.

- **Gerektiğinde verilen veri veya bilgilerin doğruluğunu araştırmaya, kontrol etmeye, ilgililerden ek bilgi ve belge istemeye, araştırma ve kontroller sonucu dñzenlenecek belgelerle gerçek veri ve bilgiyi belirlemek.**

Bu yetki kapsamında TUIK'nca istenecek bilgilerin verilmesinde ücret talep edilip edilmeyeceği ve bilgilerin verilmemesi halinde uygulanacak müeyyideler söz konusu Yasanın 8 ve 54 ncü maddelerinde aşağıdaki gibi dñzenlenmiřtir.

Cevap verme yükümlülüğü

"MADDE 8. - İstatistiki birimler, kendilerinden istenen veri veya bilgileri, Başkanlığın belirleyeceği şekil, süre ve standartlarda eksiksiz ve doğru olarak ücretsiz vermekle yükümlüdür.

İdari Para Cezaları

Madde 54- Sayımlarda geçerli mazereti olmadan verilen görevleri yapmaktan kaçınanlara beşyüz Yeni Türk Lirası idarî para cezası uygulanır. Görevlendirilenleri geçerli mazereti olmaksızın eğitim ve toplantılara göndermeyen veya görev yapmasına izin vermeyen kamu kurum ve kuruluşlarının yöneticileri ve sorumlularına, izin vermedikleri her kişi için beşyüz Yeni Türk Lirası idarî para cezası uygulanır ve bu durum ilgililerin kurumlarına bildirilir. Ayrıca, görevlendirilmek üzere yetiştirme kurslarına katılan kimselerden, görevlerini geçerli mazereti olmaksızın yapmaktan kaçındıkları takdirde, yetiştirilmeleri için yapılan giderler genel hükümler çerçevesinde tahsil edilir.

Başkanlık veya kurum ve kuruluşlar tarafından Program kapsamında istenen bilgileri, geçerli bir mazereti olmaksızın belirlenen şekil ve sürede vermeyen veya eksik veya hatalı verenler, bir kereye mahsus olmak üzere uyarılarak yedi gün içerisinde bilgileri vermeleri veya eksik ve hataları gidermeleri istenir. Bu uyarıya rağmen, bilgileri hiç vermeyen veya talep edildiği hâlde eksikleri gidermeyen ve hataları düzeltmeyen gerçek kişiler veya özel hukuk tüzel kişilerininin organ ve temsilcileri hakkında, fiilin;

a) Hanehalkı veya bireylerle yapılan araştırmalarda işlenmesi durumunda beşyüz Yeni Türk Lirası,

b) (a) bendi dışında kalan istatistiki birimlerle yapılan araştırmalarda işlenmesi durumunda bin Yeni Türk Lirası

c) Sayımlarda işlenmesi durumunda ikibin Yeni Türk Lirası,

İdarî para cezası uygulanır.

İdarî para cezası ve diğer cezaların uygulanması, istatistikî birimin bilgi verme yükümlülüğünü ortadan kaldırmaz.

7201 sayılı Tebligat Kanununda belirtilen usûllerden biri ile yapılan tebligatlar veya araştırmada görev alan personel tarafından bilgi ile ilgili dokümanların istatistikî birim yetkilisine verildiği veya bilginin istenmesi amacıyla istatistikî birimin ziyaret edildiğine ilişkin Başkanlıkça belirlenen usûllere uygun olarak tanzim edilmiş tutanaklar, istatistikî birimlerden bilgi istendiğinin tevsikinde yeterli olup, ispat için başka belge aranmaz.

Bu madde hükümleri, sözleşme ile üçüncü kişilere yaptırılan araştırmalar için de uygulanır.

İdarî para cezalarına ilişkin karar, sayım için mahallî komiteler kurulması durumunda, komitelerin başkanı tarafından; Programda belirtmek şartıyla sayımların başka kurum ve kuruluşlar tarafından gerçekleştirilmesi durumunda bu kurum ve kuruluşların en üst yöneticileri tarafından; diğer durumlarda ise Başkanlığın merkez veya taşra teşkilâtının en üst amirleri tarafından verilir.

Yukarıda yer alan Yasa maddeleri ile ilgili olarak itiraz yolu kullanılarak Anayasa Mahkemesinde açılan dava sonucunda Anayasaya Mahkemesinin 20.03.2008 tarihli ve K:2008/86 ve E.2006/167 Sayılı Kararı, 25.06.2008 tarih ve 26917 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

Anayasa Mahkemesi, 10.11.2005 günlü, 5429 sayılı Türkiye İstatistik Kanunu'nun 8. maddesi ile 54. maddesinin ikinci fıkrasının (b)

bendinin Anayasa'ya aykırı olduğuna ve İPTALİNE karar vermiş olup, karar 25.06.2008 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Bu Karar sonucunda;

- İstatistiki birimler, kendilerinden istenen veri veya bilgileri, Başkanlığın belirleyeceği şekil, süre ve standartlarda eksiksiz ve doğru olarak ücretsiz vermekle **yükümlü olmayacaklardır.**
- **Hane halkı veya bireyler dışında kalan istatistiki birimlerle** yapılan araştırmalarda, program kapsamında istenen bilgileri, geçerli bir mazereti olmaksızın belirlenen şekil ve sürede vermeyen veya eksik veya hatalı verenler, bir kereye mahsus olmak üzere uyarılarak yedi gün içerisinde bilgileri vermeleri veya eksik ve hataları gidermeleri istenmesine rağmen, bilgileri hiç vermeyen veya talep edildiği hâlde eksikleri gidermeyen ve hataları düzeltmeyen gerçek kişiler veya özel hukuk tüzel kişilerinin organ ve temsilcileri hakkında, **idari para cezası uygulanamayacaktır.**

Anayasa Mahkemesinin iptal gerekçesi de aşağıdaki gibidir:

5429 sayılı Yasa'nın 2. maddesinin (h) bendine göre istatistiki birim, yapılan sayım veya örnekleme çalışmalarına konu olan, hakkında veri toplanacak gerçek ve tüzel kişiler ile kurum ve kuruluşları ifade etmektedir.

İtiraza konu 8. madde hükmüyle sayım ve örnekleme çalışmalarına konu olan, hakkında veri toplanacak gerçek ve tüzel kişiler ile kurum ve kuruluşların yetkililerine cevap verme yükümlülüğü getirilmiş, bu yükümlülüğe uymayanların da 54. maddede gösterilen biçimde idari para cezasıyla cezalandırılması öngörülmüştür.

Maddede açıklayıcı bir düzenleme bulunmadığı için, "kişisel veri" veya "isteme bağlı veri" olarak adlandırılan, belirli veya belirlenebilir kişilerle ilgili her türlü bilgilerin istenebileceği kuşkusuzdur.

İstatistikî birimlerin kendilerinden istenen bilgileri belirlenen şekil ve sürede eksiksiz ve hatasız olarak vermek zorunluluğuna uyulmaması idari para cezası yaptırımına bağlanmış olmasına karşın, istenilecek veri ve bilgilerin kapsamı ya da sınırlarının ne/neler olacağına, başka bir anlatımla, temel hak ve özgürlüklere müdahale niteliğinde olan veri ve bilgilerin bu zorunluluk kapsamında bulunup bulunmadığına ilişkin herhangi bir düzenlemeye rastlanmamaktadır. Dolayısıyla, istatistikî birimler kendilerinden istenildiği takdirde her türlü bilgiyi temel hak ve özgürlüklerine müdahale niteliğinde olsa bile vermek zorundadırlar.

Anayasa'nın 20. maddesinde herkesin özel hayatına ve aile yaşayışına saygı gösterilmesini isteme hakkına sahip olduğu; 25. maddesinde de herkesin düşünce ve kanaat özgürlüğüne sahip olduğu, her ne sebep ve amaçla olursa olsun kimsenin düşünce ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamayacağı hüküm altına alınmıştır. 20. madde gerekçesinde, özel hayatın korunmasının her şeyden önce bu hayatın gizliliğinin korunması, resmi makamların özel hayata müdahale edememesi anlamına geldiği belirtilmiştir.

AİHM kararlarında da belirtildiği gibi, özel hayat bütün unsurlarıyla tanımlanamayacak kadar geniş bir kavram olup devletin yetkili temsilcileri tarafından ilgililer hakkında rızası olmaksızın bilgi toplamasının her zaman söz konusu kişinin özel hayatını ilgilendireceği kuşkusuzdur.

Anket formlarında yer alan bazı sorular özel yaşamın gizliliği ile düşünce ve kanaatin açıklanması sonucunu doğurabilir. Bir ülkede en güçlü veri tekeli idaredir. Bu gücün sınırlandırılması özel yaşamın ve düşünce ve kanaat özgürlüğünün korunması bakımından önemlidir.

Anayasa'nın 20. ve 25. maddelerinde yer alan güvencelere rağmen itiraza konu 8. madde hükmüyle kişiler, bilgi toplama, saklama, işleme ve değiştirme tekeli olan idareye ve diğer kişilere karşı korumasız

bırakılmış, veri toplamanın sınırlarına yasal düzenlemede yer verilmemiştir.

Açıklanan nedenlerle itiraz konusu kuralların Anayasa'nın 20. ve 25. maddelerine aykırı olduğundan iptali gerekir.

Kuralların, Anayasa'nın 20. ve 25. maddelerine dayanılarak iptaline karar verildiğinden, aykırı olduğu ileri sürülen diğer maddeler yönünden incelenmesine gerek görülmemiştir.

Saygılarımızla...